

મહેસાણા શહેરની માધ્યમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓના અનુકૂળનનો અભ્યાસ

DR. VARSHA B. PRAJAPATI
Revaba Sarvajanic Education College, Mehsana

૧.સારાંશ

આજનો યુગ એ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીનો યુગ છે. આ યુગમાં બાળકો ભિન્ન ક્ષમતા ધરાવતાં હોય છે. તે છતાં ઘણી વખત તેઓ શિક્ષણમાં નિરસતા દાખવે છે. પરિણામે તે માટે શિક્ષકને દોષિત ગણવામાં આવે છે. પરંતુ વાસ્તવમાં આવું હોતું નથી. આ પાછળ ઘણી બધી બાબતો અથવા પરિબળો અસર કરે છે. જેમ ડાર્વિનનો ઉલ્કાંતિવાદમાં જે સજીવ પોતાનું અનુકૂળન સાધે છે તે લાંબો સમય ટકે છે. આજ બાબત અહીં લાગુ પડે છે. માધ્યમિક શાળાનાં બાળકો તરૂણાવસ્થા ધરાવે છે. અમા સમય દરમ્યાન તેઓમાં જુદા જુદા ફેરફાર જોવા મળે છે. જેની અસર તેઓના અભ્યાસ પર જોવા મળે છે. આ પરિસ્થિતિનો સામનો કરવા માટે તેઓ કેવા પ્રકારનું અનુકૂળન સાધે છે. તેનો અભ્યાસ કરવા માટે આ સંશોધન પેપર હાથ ધરેલ છે.

૨. સમસ્યાકથન શબ્દોની વ્યવહારુ વ્યાખ્યા

A Study of Adjustment of Student Studying in Secondary School of Mehsana Taluka. “મહેસાણા શહેરની માધ્યમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓના અનુકૂળનનો અભ્યાસ.”

૩. અનુકૂળનની વ્યાખ્યા

“અનુકૂળન એ એવી પ્રક્રિયા છે કે જે દ્વારા વ્યક્તિ પોતાની જાત અને વાતાવરણ વચ્ચે સુસંવાદી સંબંધ સ્થાપવાના હેતુથી પોતાના વર્તનમાં પરિવર્તન લાવે છે.”

૪.અભ્યાસના હેતુઓ

૧. માધ્યમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓમાં અનુકૂળનનો અભ્યાસ કરવો.
૨. માધ્યમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓમાં ધોરણના સંદર્ભમાં અનુકૂળનનો અભ્યાસ કરવો.
૩. માધ્યમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓમાં જાતિના સંદર્ભમાં અનુકૂળનનો અભ્યાસ કરવો.

૫.અભ્યાસની ઉલ્લેખના

૧. ધોરણ-૮ અને ધોરણ-૯ના વિદ્યાર્થીઓના અનુકૂળનના પ્રાપ્તાંકોની સરાસરી વચ્ચે સાર્થક તફાવત નહીં હોય.
૨. માધ્યમિક શાળાના છોકરા અને છોકરીઓના અનુકૂળનના પ્રાપ્તાંકોની સરાસરી વચ્ચે સાર્થક તફાવત નહીં હોય.

૩.વિસ્તાર પ્રમાણે માધ્યમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓના અનુકૂળનના પ્રાપ્તાંકોની સરાસરી વચ્ચે સાર્થક તફાવત નહીં હોય.

૬.અભ્યાસની મર્યાદા

પ્રસ્તુત અભ્યાસ માત્ર મહેસાણા શહેરના ધોરણ-૮ અને ધોરણ-૯ ગુજરાતી માધ્યમના તથા મહેસાણા શહેરના વિદ્યાર્થીઓ પૂરતો મર્યાદિત છે.

૭.નિદર્શ પસંદગી અને ઉપકરણ

આ અભ્યાસ માટે દેસાઈ અનુકૂળન સંશોધનિકાનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. આ સંશોધનિકા ૨૮૨ બાળકોને આપવામાં આવી.

ધોરણ-૮				ધોરણ-૯				કુલ
શહેરી		ગ્રામ્ય		શહેરી		ગ્રામ્ય		
છોકરા	છોકરી	છોકરા	છોકરી	છોકરા	છોકરી	છોકરા	છોકરી	
૨૪	૨૬	૪૦	૫૯	૨૫	૩૩	૩૫	૪૦	૨૮૨

૮.માહિતી પૃથક્કરણની રીત

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં નિદર્શન એ પ્રાપ્તાંકોની સમઘાટણતા તપાસવા પ્રાપ્તાંકોના જુદા જુદા આવૃત્તિ વિતરણ બનાવવામાં આવ્યા અને t-ટેસ્ટ શોધવામાં આવી.

૯.માહિતીનું પૃથક્કરણ જૂથ પ્રમાણે

જૂથ-૧	સંખ્યા	સરાસરી	પ્રમાણ વિચલન	t-ગુણોત્તર	પરિણામ
ધોરણ-૮	૧૪૯	૪૫.૯૫	૭.૫૬	૩.૨૫	ઉત્કલ્પનાનો અસ્વીકાર
ધોરણ-૯	૧૩૩	૪૮.૯૫	૭.૯૫		
જૂથ-૨	સંખ્યા	સરાસરી	પ્રમાણ વિચલન	t-ગુણોત્તર	પરિણામ
છોકરીઓ	૧૫૮	૪૯.૯૨	૭.૦૨	૬.૫૮	ઉત્કલ્પનાનો અસ્વીકાર
છોકરાઓ	૧૨૪	૪૪.૧૧	૭.૭૬		
જૂથ-૩	સંખ્યા	સરાસરી	પ્રમાણ વિચલન	t-ગુણોત્તર	પરિણામ
શહેરી	૧૦૮	૪૮.૯૫	૭.૯૫	૩.૨૫	૦.૦૧ કક્ષાએ સાર્થક
ગ્રામ્ય	૧૭૪	૪૫.૯૫	૭.૫૬		

ઉપરોક્ત કોષ્ટક પરથી ધોરણ-૮ અને ધોરણ-૯ના વિદ્યાર્થીઓના અનુકૂળનના પ્રાપ્તાંકોની સરાસરી ૪૫.૯૫ અને ૪૮.૯૫ તથા પ્રમાણ વિચલન ૭.૫૬ અને ૭.૯૫ છે. જેનો t-ગુણોત્તર ૩.૨૫ છે. માટે શૂન્ય ઉત્કલ્પનાનો અસ્વીકાર થાય છે. એટલે કે ધોરણ-૮ અને ધોરણ-૯ના વિદ્યાર્થીઓના અનુકૂળનના સરાસરી પ્રાપ્તાંકોમાં ફેરફાર છે. ઉપરોક્ત કોષ્ટક પરથી છોકરીઓ અને છોકરાઓના અનુકૂળનના પ્રાપ્તાંકોની સરાસરી ૪૯.૯૨ અને ૪૪.૧૧ તથા પ્રમાણ વિચલન

૭.૦૨ અને ૭.૭૬ છે. જેનો t-ગુણોત્તર ૬.૫૮ છે. માટે શૂન્ય ઉત્કલ્પનાનો અસ્વીકાર થાય છે. એટલે કે છોકરીઓ અને છોકરાઓના અનુકૂળનના સરાસરી પ્રાપ્તાંકોમાં ફેરફાર છે. ઉપરોક્ત કોષ્ટક પરથી શહેરી અને ગ્રામ્ય વિસ્તારના વિદ્યાર્થીઓના અનુકૂળનના પ્રાપ્તાંકોની સરાસરી ૪૮.૯૫ અને ૪૫.૯૫ તથા પ્રમાણ વિચલન ૭.૯૫ અને ૭.૫૬ છે. જેનો t-ગુણોત્તર ૩.૨૫ છે. માટે શૂન્ય ઉત્કલ્પનાનો અસ્વીકાર થાય છે. એટલે કે ગ્રામ્ય અને શહેરી વિસ્તારના વિદ્યાર્થીઓના અનુકૂળનના સરાસરી પ્રાપ્તાંકોમાં ફેરફાર છે.

૧૦.અભ્યાસનાં તારણો

દોરણ-૮ અને દોરણ-૯ના સમગ્ર વિદ્યાર્થીઓના સમગ્ર અનુકૂળનના પ્રાપ્તાંકોની સરાસરી જોતાં માલૂમ પડે છે કે દોરણ-૯ના વિદ્યાર્થીઓ દોરણ-૮ના વિદ્યાર્થીઓ કરતાં વધુ અનુકૂળન ક્ષમતા ધરાવે છે. દોરણ-૮ અને દોરણ-૯ના છોકરાઓ અને છોકરીઓના સમગ્ર અનુકૂળનના પ્રાપ્તાંકોની સરાસરી જોતાં માલૂમ પડે છે કે છોકરાઓ કરતાં છોકરીઓ વધુ અનુકૂળન ક્ષમતા ધરાવે છે. ગ્રામ્ય અને શહેરી વિસ્તારના વિદ્યાર્થીઓના અનુકૂળનના પ્રાપ્તાંકોની સરાસરી જોતાં માલૂમ પડે છે કે શહેરી વિસ્તારના વિદ્યાર્થીઓ ગ્રામ્ય વિસ્તારના વિદ્યાર્થીઓ કરતાં વધુ અનુકૂળન ક્ષમતા ધરાવે છે.

સંદર્ભસૂચિ

૧. દેસાઈ કે. જી., “શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન” જયભારત પ્રકાશન, અમદાવાદ.
૨. ત્રિવેદી, મનુભાઈ દ. અને ડો. ભગવાનલાલ ઉ. પારેખ “શિક્ષણમાં આંકડાશાસ્ત્ર” યુનિ. ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજ્ય.
૩. Bernard H.W., “Psychology of Learning and Teaching”, New York, Mc-Graw Hill, 1954.